

DİNİ FANATİZM, RADİKALİZM VƏ EKSTREMİZMİN YARATDIĞI TƏHLÜKƏLƏRİN QARŞISININ ALINMASINDA GƏLƏCƏK NƏSLİN ROLU

Cəmil Şamil oğlu Quliyev
AMEA Lənkəran Regional Elmi Mərkəzi
tarix üzrə fəlsəfə doktoru
qcamil@mail.ru

Xülasə

Məqalənin əsas məqsədi gənclərin fəallığını və müstəqil Azərbaycan dövlətinin təhlükəsizliyinə, xalqımızın mənafeyinin qorunmasına, cəmiyyətə yad təsirlərin qarşısının alınmasına töhfə vermək əzmini daha da artırmaqdır. Prezident İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə ölkəmizin hərtərəfli tərəqqisi və qüdrətlənməsi üçün görülən işlərin nəticəsidir ki, Azərbaycan dünyanın ən sabit, sürətlə inkişaf edən, təhlükəsizlik mühiti olan dövlətlərindən biridir. Respublikada “Dini təəssübkeşliyin, radikalizmin və ekstremizmin fəsadları və onların təhlükəsi” və onların qarşısının alınması istiqamətində mütəmadi olaraq səmərəli maarifləndirmə tədbirləri həyata keçirilir.

Açar sözlər: Din, dövlət, fanatizm, radikalizm, ekstremizm.

Summary

The main goal of the article is to further increase the participation of young people and their determination to contribute to the security of the independent state of Azerbaijan, the protection of the interests of our people, and the prevention of foreign influences on society. As a result of the work done for the comprehensive progress and strengthening of our country under the leadership of President Ilham Aliyev, Azerbaijan is one of the most stable, rapidly developing countries in the world with a security environment. In the Republic, effective educational measures are regularly carried out in the direction of "The consequences of religious fanaticism, radicalism and extremism and their danger" as well as their prevention.

Key words: Religion, state, fanaticism, radicalism, extremism.

Böyük şəxsiyyətlər sağlığında tarix yaradırlar. Dünyasını dəyişəndən sonra zaman onları yaşadır. Belə əvəzolunmaz, dahi, müdrik şəxsiyyətlərdən biri xalqımızın böyük oğlu, görkəmli siyasi və dövlət xadimi, anadan olmasının 100 illiyini sonsuz sevgi və məhəbbətlə qeyd etdiyimiz Heydər Əlirza oğlu Əliyevdir. Heydər Əliyev təkcə Azərbaycan xalqına mənsub lider deyil, zəngin idarəetmə, yüksək dövlətçilik təcrübəsinə, titanik gücə, iti zəkaya malik qüdrətli dünya lideridir. Onun parlaq ideyaları, siyasi irsi, dövlətçilik fəaliyyəti doğma xalqı ilə yanaşı həm də bəşəriyyətə xidmət nümunəsidir. (2, səh. 92).

Ulu Öndər Heydər Əliyev müstəqil Azərbaycan dövlətini yaratmış və onun bütün sahələrdə sarsılmaz təməllərini müəyyən etmişdir. Azərbaycanda müstəqil dövlət təsisatlarının qurulması, beynəlxalq normalara söykənən demokratik, hüquqi dövlətin yaranması, milli, dini, mənəvi və əxlaqi dəyərlərimizin qorunub saxlanması, bu dəyərlərin ümumbəşəri ideyalarla daha da zənginləşdirilməsi, ilk milli Konstitusiyamızın qəbul edilməsi, vətəndaş cəmiyyətinin formalaşdırılması və yeni müasir siyasi kursun müəyyənləşdirilməsi prosesinin müvəffəqiyyətli həlli məhz Ümummilli Liderimiz Heydər Əliyevin xidmətləridir. (4, səh. 19).

Məqələdə əsas məqsəd müstəqil Azərbaycan dövlətinin təhlükəsizliyinin, xalqımızın maraqlarının qorunması, cəmiyyətə yad təsirlərin qarşısının alınmasında gənclərin iştirakını və bu işlərə töhfə vermək əzmini daha da artırmaqdan ibarətdir. Prezident İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə ölkəmizin hərtərəfli tərəqqisi və qüdrətlənməsi nəminə görülən işlər nəticəsində Azərbaycan dünyada ən sabit, sürətlə inkişaf edən və təhlükəsizlik mühitinə malik ölkələrdən biridir. Respublikada “Dini fanatizm, radikalizm və ekstremizmin yaratdığı fəsadlar və onların təhlükəsi” eləcə də qarşısının alınması istiqamətində effektiv maarifləndirici tədbirləri mütəmadi həyata keçirilir. Ulu Öndər Heydər Əliyev tərəfindən əsası qoyulan dövlət–din münasibətlərinin bu gün Cənab Prezident İlham Əliyev tərəfindən uğurla davam etdirildiyi, bu sahədə əmin–amanlığın, sabitliyin təmin edilməsi dövlətimiz tərəfindən mühüm və ardıcıl şəkildə həyata keçirilir.

Dini xurafata, fanatizmə, radikalizmə və ekstremizmə qarşı mübarizədə milli–məənəvi dəyərlərimizin təbliği, zəngin tolerant və multikultural ənənələrimizin təşviqi, İslam dəyərlərinin qorunub saxlanması istiqamətində respublikanın bütün bölgələrində kompleks tədbirlər həyata keçirilir. Məkrli məqsədlərinə nail olmaq üçün cəmiyyət arasında dini, milli və məzhəb ayrı–seçkiliyi salaraq mövcud toplumu parçalamağı rəhbər tutan və xarici siyasi–dini mərkəzlərə bağlı olan qeyri–ənənəvi dini cərəyanlar, radikal dini qruplaşmaların fəaliyyətinin qarşısının alınması, onların zərərli təbliğatına qarşı fəal şəkildə mübarizə aparılması üçün cəmiyyətimizdə, yeniyetmə və gənclər arasında effektiv, təsirli maarifləndirmə işlərinin mütəmadi görülməsinin zəruriliyi vacibdir və mütəmadi həyata keçirilir. Bu istiqamətdə Ali və orta ixtisas təhsili müəssisələri, gənclər təşkilatları, dini icmalar, bir sözlə cəmiyyətin hər bir fərdi aktiv fəaliyyət göstərir. Xarici xüsusi xidmət orqanlarının ölkəmizdə həyata keçirdiyi pozuculuq fəaliyyətinə qarşı, dini ekstremizmlə mübarizə sahəsində görülməli işlər üzrə təhlükəsizliyin möhkəmləndirilməsi işinin daha da yüksəldilməsi baxımından milli maraqların və milli mənafehlərin keşiyində ayıq–sayıq durmaq, Azərbaycanın hərtərəfli inkişafı üçün daha təhlükəsiz şəraiti təmin etmək xüsusi xidmət orqanları ilə yanaşı, vətəndaşlarında üzərinə düşən ən ümdə vəzifələrdən biridir. Xarici siyasi dairələrin informasiya toplama üsulları, onların sosial şəbəkələr vasitəsilə kəşfiyyat fəaliyyəti, dezinformasiya, separatçılıq anlayışı, ermənilərin terror törətmək təhlükəsi istiqaməti üzrə nəzərdə tutulan tədbirlər, Dövlət orqanları tərəfindən həyata keçirilən xüsusi əməliyyat tədbirləri barədə ictimaiyyətə geniş məlumat verilir. Hazırda regionun təhlükəsizliyinə və inkişafına əsas təhdid mənbəyi Ermənistan və onun yürütdüyü təcavüzkarlıq, qəsbkarlıq siyasətidir. Dövlət orqanları tərəfindən xarici xüsusi xidmət orqanlarının Azərbaycana qarşı yönəlmiş təxribat–pozuculuq fəaliyyətinin qarşısının alınması, terrorçuluğa, mütəşəkkil cinayətkarlığa qarşı mübarizə istiqamətində davamlı və effektiv tədbirlər görülür. Azərbaycanda gənclərin vətənpərvərlik ruhunda yetişdirilməsi və tərbiyə edilməsi istiqamətində aparılan uğurlu və məqsədyönlü siyasətin həyata keçirilməsində müvafiq təşkilatlarla yanaşı, hüquq mühafizə orqanları da yaxından iştirak edir. Dini fanatizm, radikalizm və ekstremizmin yaratdığı fəsadlarla bağlı mübarizədə səmərəliliyinin artırılması, yetişməkdə olan gənc nəslin yad təsirlərdən qorunması məqsədilə gənclər arasında geniş maarifləndirmə tədbirləri reallaşdırılır. Belə tədbirlər gənc nəslin vətənpərvərlik ruhunda tərbiyəsində müstəsna rol oynayır. Din insan məənəviyyatının əsasında durmaqla, sosial münasibətlərin tənzimlənməsində xüsusi rol oynayır. Mahiyyətinə nəzər saldıqda dinin insanlara xoşbəxtlik gətirdiyi, ədaləti, digərlərinin hüquqlarına hörməti və hər kəsin haqqının təmin olunmasını təbliğ etdiyi açıq–aydın özünü büruzə verir. Lakin real həyatda din pərdəsi altında qeyri–humanist ideyaların tətbiqi də müşahidə olunur. Din adından həyata keçirilən hər hansı subyektiv fəaliyyət dinin naqisliyindən qaynaqlanmır. Burada söhbət dini hökmlərin tətbiqində qeyri–obyektiv mövqe nümayiş etdirilməsindən, dinin əsas mahiyyətini və məqsədini nəzərə almayaraq, ondan öz maraqları üçün yararlanmaqdan gedir. **(5, səh. 4).**

Savadsızlıq–xüsusilə də dini savadsızlıq. Cəhalət, xurafat olan yerdə dini radikalizmin yayılması qaçınılmazdır. Ortaya belə bir sual çıxır xurafatla dini radikalizmin nə əlaqəsi var? Dini radikalizmin kökündə xurafat elementlərinə rast gəlinir. Məişət müstəvisində dəyərləndirdiyimiz xurafat dini radikalizmin özəyini təşkil edir. Dində əsli olmayan düşüncələr mövhumat və xurafatı, bunlar isə öz növbəsində cəhalət ilə üsyanları doğurur. Bunların arxasında isə insanların inanclarını istismar edərək böyük gücə çevrilməyə çalışan qanun tanımaz “adamlar” dayanır. Bu cür mühitin yaranmaması üçün isə elm, təhsil mütləqdir. Ancaq təəssüf ki, bu gün bəzi müsəlman cəmiyyətləri getdikcə elmdən, təhsildən, araşdırmadan uzaqlaşır. Ona görə də mövhumat və cahillikdən doğan radikalizm dünyada meydan sulayır. İslam dininin təməl prinsiplərindən xəbərsiz, zəif iradəli insanların dini savadsızlığı da burada öz sözünü deyir. Dini təhsilin istənilən səviyyədə olmaması və ya düzgün istiqamətləndirilməməsi də dini düzgün anlamama və anlatmamağa gətirib çıxarır. Ailədə, Orta məktəbdə, Kollecdə, Universitetdə, iş yerində laqeydlilik və diqqətsizliklə üzləşən, təzyiqlərə məruz qalan insanlar, xüsusilə də psixoloji cəhətdən hələ tam formalaşmamış gənclər getdikcə özlərinə qapanır, cəmiyyətə yadlaşırlar. Bu yadlaşma onlarda məənəvi yoxsulluq doğurur, empatiya, yəni özünü başqalarının yerinə qoya bilmə duyğusunu məhv edir. Problemlərin həll edilə bilməməsi insanlarda natamamlıq kompleksi yaradır və belə bir psixoloji durumda onlar asanlıqla radikalların təbliğatının qurbanına çevrilirlər. Çünki radikallar qarşılarındakını ələ keçirmək üçün ilk növbədə ona özünə inam hissi aşılayırlar. Günümüzdə radikalizmin ən təhlükəli forması dini ekstremizmdir. Ekstremist fəaliyyət hakimiyyəti dəyişdirməyə və ya ələ keçirməyə, hər hansı dövlətin

suveren hüquqlarını pozmağa, qanunsuz silahlı birləşmələr yaratmağa, dini–etnik nifrət zəminində təxribata əl atmağa səsləyən ideologiya və fəaliyyətləri özündə əks etdirir. Bu dini radikalizmin ən təhlükəli formasıdır. “İŞİD”, “əl–Qaidə”, “Boko Haram”, “Azəri camaatı” və s. kimi terror təşkilatları sözügedən radikalizm formasının bariz nümunələridir. Dini–siyasi motivli ekstremist və terroristlərin əsas hədəf kütləsi, inandırmağa çalışdıqları əsasən 20–40 yaşlarında, kişi cinsinə mənsub, orta savada malik, dini bilgiləri az olan yaxud heç olmayan, işsiz və ya az məvaciblə çalışan, himayəsində bir neçə nəfər olan şəxslərdir. Qadınlar dini radikal–ekstremist tipli cərəyanlarda köməkçi rolunu oynayırlar. Bunun səbəblərini daha çox dindar cəmiyyətlərin patriarxal əsasda formalaşması ilə izah etmək mümkündür. Yuxarıda qeyd edilmiş özəlliklərə məxsus insanlarla daha çox işlənilməsinin səbəbi ondan ibarətdir ki, digərləri ilə müqayisədə daha çox təbliğata meyl göstərmələri mümkündür. Müəyyən maddi çətinlikləri olan şəxs də digərlərindən daha asan olaraq cərəyanın işinə cəlb edilə bilər. Maddi çətinliklərini həll edən insana qarşı hər şəxs müəyyən borc və minnət duyğusu daşıyır və onun apardığı fəaliyyətə yardımçı olmağı da özündə mənəvi bir yük kimi görür. Dini ekstremist təşkilatlar isə dini ekstremist fəaliyyətin həyata keçirilməsi məqsədilə yaradılan və ya məqsədlərinə nail olmaq üçün belə fəaliyyəti həyata keçirən təşkilatdır. Müasir dövrümüzdə ekstremist qruplaşmaların əsas təbliğat məkanı sosial şəbəkələrdir. Onlar əsasən “YouTube”, “İnstaqram” və “Facebook” kimi sosial şəbəkələrdə yerləşdirdikləri postlar vasitəsilə öz ideyalarını global miqyasda yayır, habelə onlardan öz sıralarına yeni davamçılar cəlb etmək məqsədilə istifadə edirlər. Bu qruplaşmalar milli–mənəvi dəyərlərin gözdən salınmasına çalışır, birbaşa, yaxud dolay yolla zorakılığa çağırırlar. Belə bir təbliğatın təsiri altında formalaşmış gənclər ümumi dəyərlərdən imtina edir, təhsil və özünü təkmilləşdirmədən uzaqlaşır. Təbliğatçılar bundan əlavə tərəfdarlarına geyimlə və zahirəli görkəmlə seçilməyi də təlqin edirlər. Dövlətimizin başçısı, Müzəffər Ali Baş Komandan İlham Əliyev və I vitse prezident, Heydər Əliyev Fondunun prezidenti Mehriban xanım Əliyeva gənclərin vətənpərvərlik ruhunda yetişmələri, onların Vətənə və dövlətə sədaqət ruhunda tərbiyə olunmaları istiqamətində çoxsaylı proqram və layihələrin həyata keçirilməsinə daim xüsusi önəm verirlər. Son illər yeniyetmə və gənclər arasında hərbi–vətənpərvərlik hisslərinin, milli–mənəvi dəyərlərə bağlılığın daha da güclənməsi bu istiqamətdə görülən işlərin nəticəsidir. Bu məsələlərdə hər bir vətəndaş ayıq–sayıq olmalı, görülən işlərə fəal töhfə verməlidir. (6, səh. 10)

Ümummillə lider Heydər Əliyev kimi dahi bir şəxsiyyətin peşəkarlıq irsinə söykənən və bu gün Müzəffər Ali Baş Komandan Cənab İlham Əliyevin müdrik rəhbərliyi altında həyata keçirilən siyasi islahatlar nəticəsində ölkənin dini və milli maraqlarının qorunması istiqamətində bütün imkanlar səfərbər edilmişdir. (1, səh. 24)

İllər, qərinələr keçsə də Heydər Əliyev xalqımızın yaddaşında, bəşəriyyət tarixində əbədi yaşayacaqdır. Alimlər, siyasətçilər, tədqiqatçılar onun siyasi məktəbindən öyrənəcək, yeni əsərlər yazacaqlar. Heydər Əliyevin zəngin nəzəri irsindən, siyasi nəzəriyyəsindən təkcə Azərbaycan deyil, yenidən müstəqillik qazanmış, inkişaf etməkdə olan dövlətlər daim bəhrələndəcəkdir. (3, səh. 44)

Xalqımız əmindir ki, Ümummillə Liderin siyasi kursunun layiqli davamçısı, ölkə Prezidenti, Silahlı Qüvvələrin Müzəffər Ali Baş Komandanı İlham Əliyevin müdrik rəhbərliyi və titanik fəaliyyəti sayəsində müstəqil Azərbaycan daha yüksək zirvələr fəth edəcəkdir.

İstifadə olunmuş ədəbiyyat:

1. Həbibbəyli İ. Heydər Əliyevin siyasəti və müasir dövr // Elm və həyat jurnalı. 2, 2023, s. 5-10.
2. Həbibbəyli İ. Dəmir yumruqlu və Zəfər bayraqlı lider // Xalq qəzeti. 9 fevral 2024, s. 5.
3. Quliyev C. Vətənə sədaqət imtahanı // Məşəl jurnalı. 4, 2023, s. 3-13.
4. Qurbanov F. Heydər Əliyevin milli dövlət quruculuğu konsepsiyasının Naxçıvan mərhələsi // Xalq qəzeti. 6 fevral 2024, s.5.
5. <https://konkret.az/olkenin-dini-ve-milli-maraqlarinin-qorunmasi-istiqametinde-butun-imkanlar-seferber-edilib-aciqlama/>
6. Səlimov V. Prezident İlham Əliyevin siyasət: Dövlət–Din münasibətləri və müasir çağırışlar. V.Səlimov, Bakı: Tuna nəşriyyatı, 2022. 243 s.